տալ որեւէ երկրի առանց համապատասխան երաշխիքի: Իսկ ինչ վերաբերում է Դաշնակիցների մասնաւոր դրամագլուխների հոսանքին, քանի որ ձեզ մօտ գոյութիւն ունի համայնացում, Դաշնակիցների մասնաւոր դրամագլուխները այստեղ չեն կարող գալ»:

ԺՈՐՏԱՆԻԱ. «Արդիւնաբերութիւնն ու առեւտրական ձեռնարկները համայնացման ենթակայ չեն: Այդպէս բան չկայ մեզ մօտ»:

ԶՕՐ. ՈՒՕԿԿԵՐ. «Մենք հաստատ վստահութիւն չունինք այդ բանում»:

ԺՈՐՏԱՆԻԱ. «Պէտք է ունենալ, այլապէս մենք կը լինէինք բոլշեւիկներ եւ ոչ Վրաստան: Դուք, անգլիացիներդ ունիք Նոր-Զելանդիա գաղութը, նա ամբողջապէս համայնացուած է, իսկ մեզ մօտ համայնացման ենթարկուել են միայն խոշոր կալուածներն ու անտառները: Վրաստանը հարուստ է թէ հանքերով եւ թէ երկրի երեսով, բայց առանց Դաշնակիցների դրամագլխի մենք չենք կարողանայ շահագործել այդ հարստութիւնները: Մենք չենք ուզում, որ մեզ մօտ ուղղուին ուրիշ պետութիւնների դրամագլուխները, որ, ի հարկէ, կարող է կատարուել»:

ԶՕՐ. ՈՒՕԿԿԵՐ. «Հնարաւոր է»:

ԺՈՐՏԱՆԻԱ. «Ես կ'ուզէի գիտենալ, թէ ի՞նչ է մտածում զօրավարը Արտահանի գաւառի մասին: Մենք դուրս կը քշենք Ախալցխայի գաւառից Աթաբէգովի հրոսախմբերը, բայց արդեօք զօրավարը պատրաստու՞մ է անգլիական պահակներ դնել Վրաստանի սահմանից մինչեւ այն գիծը, որը թուրքերի գնալուց յետոյ բռնել են անգլիացիները»:

ԶՕՐ. ՈՒՕԿԿԵՐ. «Ես այս պահուն Ախալցխայի գաւառն եմ ուղարկել անգլիական զօրամասեր, իսկ այնտեղից, երեւի, ուրիշ տեղեր էլ կ'ուղարկեմ անգլիական պահակախմբեր: Բայց Վրաստանի կառավարութիւնը կարո՞ղ է կարգն ապահովել իր ներքին սահմաններում:

ԺՈՐՏԱՆԻԱ. «Ի հարկէ, Վրաստանի սահմաններում կարգը երբեք չի խանգարուի, եթէ արկածախնդրութիւններ չլինեն Արտահանի կողմից, Աթաբէգովի վերջին յարձակման պէս»:

* * *

Շատ երկար եղաւ այս մէջբերումը, բայց ես ամբողջապէս առաջ բերի Ուօկկեր-Ժորտանիա խօսակցութեան արձանագրութիւնը, որովհետեւ չափից աւելի յատկանշական ու վրացի գործիչներին բնորոշող վաւերագիր է նա:

Դեռ մի քանի ամիս առաջ վրաց հանրապետութեան վարիչները կաշուից դուրս էին գալիս ցուցադրելու համար իրենց գերմանասիրական զգացմունքները: Թիֆլիսում այն ժամանակ գերման զօրավարներն էին նստած: Դեռ նրանց գերմանասիրական հողաթափերը չմաշած՝ Թիֆլիս եկան անգլիացի զօրավարները, եւ ահա դուրս է գալիս, որ 25 տարի է Նոյ Ժորտանիայի «պետական ու հրապարակախօսական ամբողջ գործունէութիւնը ուղղուած է եղել Անգլիայի ու Ֆրանսայի կողմը», իսկ Ե. Գեգեչկորին հօ «միշտ եղել է անկեղծ կողմնակից Դաշնակից պետութիւնների»: Դժբախտաբար, իտալական զօրավարներն էլ չեկան Թիֆլիս, որպէսզի առիթ ունենայինք լսելու իտալասիրական մեղեդիներ էլ: Իրօք որ, ճարպիկ մարդիկ են վրացի մենշեւիկները...

Յետոյ, առանձնութեան մէջ, գլուխ գլխի տեղի ունեցած խօսակցութեան միջոցին Ժորտանիան պէտք չի զգում ծածկելու իր իսկական մտածումները. նա խօսում է Հայաստանի դաւադիր յարձակման մասին, մինչ փաստերը ցոյց են տալիս — եւ Ժորտանիաներն էլ շատ լաւ գիտեն — **որ հայ-վրացական** պատերազմի սկզբնապատճառը վրաց մենշեւիկների եսական աշխարհակալ քաղաքականութիւնն էր:

Ժորտանիան շատ պերճախօս կերպով խօսում է թուրքերի Վրաստանի դէմ ցոյց տուած թշնամական գործունէութեան մասին: Ն փաստերով զինուած՝ պնդում է, որ թուրք ասկեարներն են ու աղաները Արտահանի ու Արդուինի կողմից Վրաստանի վրայ յարձակողը, թուրք գործակալներն են, որ Բաթումում վրացիների դէմ գաղտնի դաւեր են լարում: 1919 թուին Ժորտանիան այդ ամէնը գիտէր, եւ, սակայն, այսօր նոյն Ժորտանիան սպասում է, որ թուրքերը կ'օգնեն Վրաստանի անկախութեան վերականգման:

Հետաքրքրական են եւ զօր. Ուօկկերի տուած մռայլ տեղեկութիւնները Վրաստանի ներքին գործերի, բանակի, երկաթուղու վի-